

Review artikel: Forskningsfrihed i Danmark set i internationalt perspektiv

Heine Andersen, professor emeritus, Sociologisk Institut,
Københavns Universitet, ha@soc.ku.dk

Forskningsfrihed er en af de moderne samfunds livsnerver og grundværdier. Forskningsfrihed er et ideal, en regulativ idé, som stilles op som et pejlemærke, der skal realiseres så godt som muligt. Det skal ske gennem de juridiske og institutionelle rammer, politikker og strategier, økonomiske vilkår, normer og arbejdsbetingelser osv., såvel som den praksis og de traditioner, som indlejrer forskningen.

Hvordan står det til med forskningsfrihed i Danmark i dag? På baggrund af en udredning af selve begrebet forskningsfrihed og legitimeringen heraf i internationalt perspektiv gennemgås, hvad der findes i autoritative dokumenter fra danske myndigheder om forskningsfrihed. Undersøgelsen tyder på, at forskningsfrihed har en perifer og lavt rangerende plads i forsknings- og universitetspolitik under de store forandringer, der er foregået. Artiklen bygger på en igangværende undersøgelse af forskningsfrihed i Danmark.

Forskningsfrihed som ideal

Forskningsfrihed er en af de moderne samfunds livsnerver og grundværdier. Forskningsfrihed er for et oplyst samfund, hvad domstoles uafhængighed er for retsstaten, pressefrihed for offentligheden og lægeprofessionens uafhængighed for befolkningens sundhed. Forskningsfrihed indgår som en komponent i det bredere begreb akademisk frihed. I demokratiske og frie samfund skal disse friheder danne grundlag for udfol-

delse af kollektivt fornuftigt ræsonnement, personlig frihed og myndighed. Forskningsfrihed og akademisk frihed skal give videst muligt rum for kritisk refleksion over overleveringer, forestillinger, værdier, meninger og argumenter. Begreberne indgår i de store erklæringer om menneskerettigheder og konventioner på transnationalt niveau fra nyere tid, såvel som i adskillige landes forfatninger (Barendt 2010). Et eksempel er artikel 13 i Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder fra år 2000 (bindende fra 2009): »Der er frihed for kunst og videnskabelig forskning. Den akademiske frihed respekteres.« Akademisk frihed er en af de komponenter, som *Freedom House* medtager i sine opgørelser over udviklingen i frihed i verden i de årlige landerapporteringer (*Freedom House*, 2016). Det sker med henvisning til FN's erklæring om menneskerettigheder.

Forskningsfrihed er et ideal, en regulativ idé, som stilles op som et pejlemærke, der skal realiseres så godt som muligt. Det skal ske gennem de juridiske og institutionelle rammer, politikker og strategier, økonomiske vilkår, normer og arbejdsbetingelser osv., såvel som den praksis og de traditioner, som indlejrer forskningen.

Hvordan står det til med forskningsfrihed

i Danmark i dag? Gennem fire-fem årtier har rammer og styring været underkastet store og gennemgribende reformer, ledsaget af tilbagevendende evalueringer. Hvad har konsekvenserne været for forskningsfrihed? Artiklen indleder en undersøgelse heraf. På baggrund af udredning af selve begrebet forskningsfrihed og legitimering heraf i internationalt perspektiv gennemgås, hvad der findes i autoritative dokumenter fra danske myndigheder om forskningsfrihed.¹

Hvad er forskningsfrihed?

De omfattende filosofiske diskussioner om viljens frihed mv. må jeg lade ligge. Blot vil jeg som udgangspunkt pointere, at frihed overvejende optræder som et *normativt begreb* i de erklæringer og udredninger mv., som jeg bygger på. Frihed omtales i udgangspunktet et som et ideal, der søges realiseret så godt som muligt. Desuden vil jeg minde om sondringen mellem *negativ* og *positiv* frihed (Berlin, 1969). Negativ frihed (frihed *fra*, subjektiv frihed) betyder frihed fra at andre, fx staten, opstiller begrænsninger for, hvad man kan gøre. Positiv frihed (frihed *til*, substantiel frihed) betyder, at man reelt også har mulighed for så at gøre det. Som på andre områder gælder, at værdien af negativ frihed afhænger af den positive frihed. Litteraturen om forskningsfrihed og akademisk frihed udgår fortrinsvis fra det negative frihedsbegreb, men kommer dog også punktvis ind på det positive.

Som udgangspunkt finder vi en god, kort og præcis definition af *forskningsfrihed* i en norsk offentlig udredning fra 2006:²

1. Frihed til at stille spørgsmål – også ved det, som autoriteter anser som etableret viden og forståelse, og ved sagsforhold, hvortil der knytter sig stærke interesser eller følelser.
2. Frihed til at bestemme hvilket materiale og hvilke metoder man vil benytte for at finde svar.
3. Frihed til at fremlægge hypoteser, resultater og ræsonnementer offentligt. (NOU, 2006: 14; min oversættelse)

Det beslægtede begreb *akademisk frihed* finder vi defineret en i autoritativ udgave i en rapport fra Europarådet, 2006, Komitéen for kultur, videnskab og uddannelse:

- 4.1. academic freedom in research and in training should guarantee freedom of expression and of action, freedom of disseminating information, as well as freedom of unrestricted inquiry in the pursuit and distribution of knowledge and truth;
- 4.2. the institutional autonomy of universities should be a manifestation of an independent commitment to the traditional and still essential cultural and social mission of the university, in terms of intellectually beneficial policy, good governance and efficient management (Det Europæiske Råd, 2006).

Akademisk frihed omfatter således både forskning og undervisning, men i øvrigt indeholder 4.1 de samme komponenter som ovenfor i den norske udredning. Definitionen fra Europarådet nævner desuden den institutionelle autonomi, ekspliciteret som universiteternes autonomi.

Mere udførlige tolkninger og specifikationer af sådanne definitioner kan genfindes i en række erklæringer og udredninger fra forskellige nationale og internationale organisationer og videnskabelige sammenslutninger, der er udarbejdet i historiens løb (*American Association of University Professors: 1915 Declaration*, revideret i 1940, og i 1970 sammenstillet med erklæring fra *Association of American Colleges, European Universities Association 1988, League of European Research Universities 2011*). Bestræbelser på at få begreberne kodificeret, nedskrevet og indarbejdet i konventioner og lovgivning mv. tog især fart efter 2. Verdenskrig med opgøret med totalitære regimer og det barbari, som videnskab og forskere havde deltaget i, under tvang eller mere eller mindre frivilligt.

Kimformer af akademisk frihed og forskningsfrihed har dybe historiske rødder. Den frie tanke har vel altid kunnet finde et rum.

Alligevel er udfoldelsen af disse former for frihed tæt forbundet med moderniteten. De er led i hele den differentiering og selvstændiggørelse af forskellige kulturelle sfærer og institutioner, der starter omkring renæssancen, bla. med de nye videnskabers frembrud i opgør med kirke og religion. Der organiseres videnskabelige selskaber og akademier i førende europæiske lande fra midten af 1600-tallet, og der etableres de første videnskabelige tidsskrifter med særlige frihedsprivilegier, bl.a. i form af ret til at publicere og udveksle breve på tværs af grænser uden censur (Frankrig: *Journal des sçavans*, 1665, England: *Philosophical Transactions of the Royal Society*, 1666; Kronick, 1976). Dette foregår uden for universiteterne, og vedrører således forskningsfrihed mere end akademisk frihed. På universiteterne tager frigørelsen først fart med 1800-tallets reformer, og ofte henvises til Humboldts reform af Preussens universitetsvæsen fra 1810 med idealerne om Lehr- und Lernfreiheit som et forbillede. Først da bliver universiteter forskningsuniversiteter, og først op i 1800-tallet etableres laboratorier mv. på universiteterne, og først nu bliver forskning en del af embedsportefølgen for universitetsprofessorer.

Dynamikken i den videnskabelige udvikling kommer først, og er med til at bane vejen for forskningsfrihed (videnskabsfrihed), som igen er en af de historiske forudsætninger for universiteternes akademiske frihed. Der er en god logik i at se forskning og uddannelse i sammenhæng, og lade akademisk frihed være det mest basale begreb. Forskningsfrihed kan ses som en delmængde af akademisk frihed, men dog med den modifikation, at forskning også foregår andre steder end på universiteter, og at der også kan være gode grunde til også at hævde forskningsfrihed udenfor universiteter.

Når jeg alligevel har valgt kun at se på forskningsfrihed, er det således kun ud fra begrænsningens nødvendighed. Uddannelser

og undervisning er (trods alt) langt stærkere reguleret og styret, end forskningen er, og at undersøge og diskutere alle de begrænsninger, der gælder på uddannelsesområdet, har jeg derfor måttet afstå fra, uanset hvor påtrængende det måtte være. Jeg henviser dog til litteratur om akademisk frihed.

Forskningsfrihed omfatter altså frihed til at vælge emner og spørgsmål, metoder, data, begreber, teser, såvel som frihed til at fremlægge det offentligt, dvs. publicere frit.

Forskningsfrihedens delkomponenter

En detaljeret gennemgang af forskningsfrihedens enkelte komponenter finder man i en erklæring fra *League of European Research Universities (LERU)* (Vrieling o.a., 2011). Den omfatter godt nok akademisk frihed i hele bredden, men jeg udvælger her kun de elementer, der vedrører forskningsfrihed.

Udgangspunktet er, som de fleste steder, at betragte forskningsfrihed som en individuel frihed, der er sikret gennem rettigheder.

- Frihed i valg af emne, valg af metode, analysemetode, ret til at drage konklusioner.
- Åben adgang til informationer, herunder sådanne som myndigheder råder over.
- Ret til beskyttelse af data og kilder.
- Ret til at bevæge sig frit og til frit at vælge samarbejdspartnere og kommunikere med dem.
- Publiceringsfrihed både indenfor det videnskabelige samfund og overfor den bredere offentlighed.
- Frihed til at råde over data, forskningsresultater og konklusioner, herunder intellektuelle ejendomsrettigheder (ophavsret), inklusive retten til at afvise at publicere.

Vrieling o.a. (2011: 128) er blandt dem, der hævder den – omdiskuterede – position, at forskningsfrihed indebærer en udvidet

yringsfrihed i forhold til den, der gælder for alle. Begrundelsen er, at videnskabeligt fun-deret viden har særlig offentlig interesse. Den udvidede ret gælder kun videnskabelige ud-sagn, og forskere må ikke misbruge friheden ved at gå ud over disse grænser (som jo er vanskelige at drage). Forskeres yringsfrihed indebærer også retten til at tage fejl, men ikke til at tale mod bedre vidende.

Sagt på en anden måde: forskere har de fri-heder med medfølgende forpligtelser, der gælder for argumenterende samtale: sandhed, rigtighed og oprigtighed (Habermas, 1981: 439). Det er klart, at disse rettigheder ikke er absolutte. Friheden forpligter til at søge sandhed, respektere andres lige ret og til op-rigtighed. Dertil kommer at den skal afvejes overfor eventuelt modgående etiske hensyn. Samtidig har myndigheder og universiteter pligt til at respektere og beskytte, om nødven-digt gennemtvinge respekt for de pågældende frihedsrettigheder.

Forskningsfrihedens niveauer og indbyr-des relationer

Forskning er i sit væsen en social, kollektiv aktivitet. Samtidig hylder man de enkelte forskeres originalitet og kreative indsats. At overskride og måske omstyrte overleverede fælles tænkemåder og metoder er et mål. Re-lationen er kompleks, og det er nødvendigt at skelne mellem individuelt og kollektivt niveau.

Sagen kompliceres yderligere ved, at forsk-ning indgår i flere kollektive organiseringer. De kan opdeles i to hovedtyper: 1) de *formelle institutioner*, hvor forskerne er ansat, fx uni-versiteter. Forskning i dag udføres som hoved-regel af forskere, som er ansat til det. »Ama-tørforskere« spiller ikke nogen særlig rolle. 2) de selvorganiserede *forskerfællesskaber* på forskningens felter. Sidstnævnte overskrider grænser mellem ansættelsesenheder og lande, og rækker til »invisible colleges« (Crane, 1972) og »forestillede fællesskaber« (Weber,

2003: 21ff; Anderson, 2001), altså fællesska-ber med udflydende grænser, måske endog usynlige, hvor medlemmerne ikke kender alle andre, men kun er bundet sammen via en fælles identitet, defineret ud fra discipli-nens eller feltets symboler, en synlig elite, værdisæt, videnskabelig kapital mv. (Merton, 1968b; Bourdieu, 1988; Whitley, 2000). Man kan altså tale om en form for matrixorganisa-tion, hvor forskere indgår i to magt- og ind-flydelsesorganiseringer, eller flere. Det sidste eksempelvis ved tværfaglig eller flerfaglig forskning. Men lad os her holde os til de to hovedtyper.

Vi får så, at forskningsfrihed er indlejret i en tripolær figur: individ – forskerfællesskab – formel institution. Forskning er stærkt afhæn-gig af forholdene på ansættelsesinstitutionen, herunder ressourcetilførsel. Derfor bliver beskyttelse af institutionens uafhængighed i forhold til omverdenen, dvs. myndigheder, finansieringskilder mv. afgørende. Som regel defineres de *formelle institutioners* forsk-ningsfrihed ud fra deres mulighed for uden hindringer ude fra at beskytte individuelle forskningsfrihed:

(b) Collective or institutional autonomy for the aca-demy in general and/or subsections thereof (faculties, research units, etc.) implies that departments, fa-culties and universities as a whole have the right (and obligation) to preserve and promote the principles of academic freedom in the conduct of their internal and external affairs (Vrieling o.a., 2011: 117).

De omtalte »principles of academic freedom« er de ovenfor nævnte vedrørende individuel frihed. Friheden består i størst muligt selv-styre og mindst mulige begrænsninger fra omverdenen. Det forudsættes, at de vil bruge denne frihed til at sikre friheden internt. Da en vis grad af afhængighed er uundgåelig, må institutionernes frihed modsvares af:

(c) An obligation for the public authorities to respect and protect academic freedom and to take measures

in order to ensure an effective enjoyment of this right and to promote it (Vrieling o.a., 2011: 117).

Hvad forskningsfrihed består i for *forskerfællesskaber* som sådan, har jeg ikke fundet eksplicit defineret, ud over hvad der siges om individuel forskningsfrihed. Det skyldes uden tvivl, at forskerfællesskaber betragtes som frivillige, selvorganiserede enheder, og dermed er deres frihed indeholdt i den individuelle forskningsfrihed, især friheden til at kommunikere, bevæge sig frit, vælge samarbejdspartnere og organisere sig. Men også frihed til at råde over ressourcer og data, herunder til at dele med andre, spiller jo en rolle. Hvis individerne har disse rettigheder, er det op til dem selv frit at danne fællesskaber, analogt med det civile samfund. Forskerfællesskaber er ideelt set en ressource, der øger den individuelle forskningsfrihed, først og fremmest gennem deling af viden og ideer, men også gennem motivation og støtte. Forskningsetiske kodekser om god videnskabelig praksis mv. vil ofte indeholde vejledende bestemmelser om god kollegial praksis.

Trekanten individ – institution – forskerfællesskab indeholder et omfattende kompleks af gensidige styringsrelationer med både deskriptive og normative aspekter. Det er ikke muligt at gå ind på den omfattende videnskabssociologiske og organisationssociologiske litteratur om emnet her, så jeg må nøjes med en forenklet og meget stiliseret omtale, hvor jeg overvejende holder mig til det normative aspekt. Her kan en analogi fra politisk filosofi mv. være velegnet: den velkendte trekant individ – stat – det civile samfund. Den kan belyse både kerneantagelser og problemer vedrørende frihed i dette kompleks.

Set fra den normative vinkel skal institutionen ifølge definitionen værne om individernes frihed, internt og i forhold til omverdenen. For at den kan gøre det, er det nødvendigt og legitimt at overlade beføjelser til institutionen, altså at individerne må give afkald

på nogle grader af frihed for at sikre friheden. Enkelte forskere kan ved udøvelse af egen frihed skade andre forskere og forskerfællesskabet. Det skal institutionen søge at hindre. Eksempelvis er institutionen ansvarlig overfor eksterne tilskudsgivere, og skal kunne redegøre for omkostningseffektiv ressourceudnyttelse. Magtbeføjelser over individer indebærer imidlertid en risiko for, at institutionen begrænser forskernes og forskerfællesskabets frihed ud over de legitime grænser. Friheden muliggør samtidig, at individerne kan organisere sig i forskerfællesskaber. De skal ideelt set gennem deltagelse i institutionens ledelse have mulighed for at sikre, at institutionen ikke misbruger sine magtbeføjelser. LERU-udredningen formulerer det således:

There may exist a tension between the (substantive) institutional aspects of academic freedom and the individual aspects of that freedom, described above: in some cases, institutional and individual academic freedom will reinforce one another, in other cases these freedoms may conflict with each other. Too much institutional autonomy could thus lead to the negation of the individual freedom of individual academics. Again, it is a balance of rights and interests that will have to be struck (Vrieling o.a., 2011: 17).

Balancen skal sikres ved forskernes deltagelse i demokratisk kollegialt selvstyre:

Since universities employ individuals who themselves enjoy academic freedom, these individuals should decide on institutional issues and policy issues – as much as possible – in a democratic way, particularly with respect to those decisions that may limit individual freedoms. In order for such decisions to have legitimacy and support, and in line with the UNESCO Recommendation, academic staff should have »the right to take part in the governing bodies« of faculties and universities and »the right to elect a majority of representatives to academic bodies«, »while respecting the right of other sections of the academic community to participate« (Vrieling o.a., 2011: 133).

Den omtalte *UNESCO Recommendation* er fra 1997, og omtaler udførligt betydningen

af demokratisk styre for sikring af akademisk frihed (se også Moodie, 1996).

Demokratisk styre, der under omverdens krav kan koordinere aktiviteter inden for trekanten forskere, forskerfællesskaber og institutioner, forudsætter en vis grad af enhed. Det forudsætter igen loyalitet overfor et fælles værdi- og normsæt. Her støder vi igen på et tema kendt fra politisk filosofi, polerne liberalisme/individualisme vs. republikanisme/kommunitarisme. Liberalisme lader individer og individuelle rettigheder komme før staten, og forudsætter kun et minimalt værdifællesskab. Republikanisme sætter fælles forpligtende værdier og livsform forrest med grænser for mangfoldighed og individuel udfoldelse til følge.

Grundlæggende er der i tænkningen om forskningsfrihed (ikke nødvendigvis i praksis) en hældning mod den liberalistiske pol. Tæt på denne yderlighed finder man Mertonskolens syn på moderne videnskab som et system koordineret gennem konkurrence om anerkendelse indenfor selvgroede meritokratiske forskerfællesskaber. Videnskaberne etos, udmøntet i CUDOS-normerne giver optimal videnskabsvækst (Merton, 1968b). Her er der tale om meget abstrakte og universalistiske normer og forskerfællesskaber, mens konkret social og kulturel kontekst stort set er fraværende. Især normen om »disinte-restedness«, udgrænsning af mål uden for videnskaben selv, viser dette. Metaforen: universiteter som forskerhoteller, hot spots for ubegrænset mobile forskere kun tilknyttet et globaliseret forskerfællesskab, kan tjene til illustration.

I den anden yderlighed finder vi positioner, der kræver mere substantielle kollektive værdier, der inkarnerer institutionens funktionsevne og mission som en enhed indenfor en konkret social og kulturel kontekst. De klassiske ideer om universiteter, herunder Humboldt-modellen og dens dannelsesidea-

ler, betoner institutionens enhed, idealer og kontekstrelationer langt mere end CUDOS-normerne. For Humboldt-modellen er det selvfølgelig også af afgørende betydning, at undervisning indgår. Udtrykket »den lærde republik« havde en mening.

Henvisningen til de klassiske ideer fremgik eksplicit af 2006-rapporten fra Europarådet, pkt. 4.2, citeret ovenfor: »commitment to the traditional and still essential cultural and social mission of the university ...«. Men også i nyere forsknings- og universitetspolitiske studier er »republikanske« positioner udfoldet, navnlig de aspekter heraf, der betoner forskningens kontekst.

Det er sket på baggrund af de store transformationer gennem det tyvende århundrede af forskningens rolle i samfundet, jf. litteraturen om Modus 1 – Modus 2 – forskning (Gibbons o.a., 1996). Vendingen i overskriften til kap. 5 i Nowotny o.a. (2001): »The context speaks back« udtrykker en hovedpointe. Efter at moderne videnskab gennem ca. 500 år med stigende selvbevidsthed har talt *til* samfundet, er relationen de seneste årtier om ikke direkte modsat, så dog tosidig. Det er sket under indtryk af forskningens stigende eksterne konsekvenser, på godt og – måske ikke mindst – ondt. Universiteternes mure er nedbrudt, og foruden de klassiske videnskabelige krav om sandhed, originalitet mv. er videnskab underlagt et legitimeringskrav ude fra, et krav om »accountability«, i form af nytte, social og etisk ansvarlighed, erhvervsrelevans mv. (Gibbons o.a., 1996: 7ff.) Universiteterne og forskerfællesskaberne møder krav om internalisering af et bredere spektrum af samfundsmæssige roller, etiske normer og hensyn, i deres værdisæt og målsætninger, mere eller mindre modstridende.

Indholdet i sådanne værdisæt og målformuleringer må i sagens natur være kontekstafhængige, mangeartede og dynamiske. De kan findes i strategiplaner, programformulerin-

ger, mission statements, etiske kodekser osv. Uanset deres indhold og begrundelse vil det jo indebære yderligere begrænsninger – og potentiale til konflikter, herunder mellem de tre poler i trekanten.

Institutioners ledelse kan krænke forskningsfrihed. Det kan forskerfællesskaber også. Ideelt set er de en ressource, en positiv frihed, der øger den individuelle forskningsfrihed, først og fremmest gennem deling af viden og ideer, men også gennem motivation, jf. ovenfor. Men de kan selvsagt også lægge illegitime begrænsninger for den individuelle forskningsfrihed. Det kan være i form af konformitetspres, konservatisme, stivnede magthierarkier, uformelle karteller, Mattæus-effekter med ressourcekoncentration til følge, eksklusionsmekanismer og indgangsbarrierer mv.

Hvorledes begrundes og legitimeres forskningsfrihed og dens grænser?

En række af forskningsfrihedens komponenter er indeholdt i de generelle menneskerettigheder: ytringsfrihed, menings- og tankefrihed, retten til at bevæge sig frit, forsamlings- og foreningsfrihed mv. Det særlige er, at forskningsfrihed gælder indenfor ansættelsesforhold, således at forskningsfrihed sætter særlige grænser for ledelsesretten.

Der findes i hovedsagen tre legitimeringsmodeller med forskellige afsæt:

- 1) En universitetshistorisk, der beskriver, hvorledes universiteter historisk har kæmpet for lærer- og læringsfrihed (Lehrfreiheit, Lernfreiheit), kulminerende med Humboldt-universitetet i 1810. Denne vinkling omfatter akademisk frihed i bredere forstand, og er forbundet med et kultur- og dannelsesideal (Humboldt og følge). Lad os kalde den Humboldt-modellen (von Humboldt 1970).
- 2) En funktionalistisk vinkling, der beskriver, hvorledes moderne videnskab er

funktionelt stærkt afhængig af størst mulig forskningsfrihed for at kunne nå sit mål: stadig udvidet sand erkendelse (Merton og følge). Lad os kalde den Merton-modellen (Merton, 1957; 1968a; 1968b).

- 3) En oplysnings- kritisk rationalistisk model, der beskriver, hvorledes moderne videnskab er stedet, hvor alt uden ydre begrænsninger kan betvivles og udsættes for kritisk granskning i frit argumenterende ræsonnement (Kant, Popper, Habermas). Lad os kalde den Habermas-modellen (Habermas, 1987).

Der er min fornemmelse, at Humboldt-traditionen er den mest fejrede og omtalte af de tre, i hvert fald i den danske forsknings- og universitetspolitiske offentlighed. Den fremhæver værdien af universiteternes personlige og kulturelle dannelsesfunktion, betoner et encyklopædisk kundskabsideal, ideer om enhed, eller i hvert fald stærk indre sammenhæng i kundskaberne, og hylder »rene« grundvidenskabers almene og grundlæggende værdi for alle, især fremfor professionsfag som fx teknik, jura, medicin og merkantile fag. Personen dannes og bliver til en myndig og selvstændig verdensborger ved at give sig i kast med en selvstændig kritisk bearbejdning af kundskaber om kultur, filosofi, natur osv. gennem frie studier under et mesterlærprincippet.

Disse ideer spiller afgjort fortsat en rolle, men modellen har dog sine begrænsninger i forhold til nutidens vilkår. Generelt må man sige, at legitimering med henvisning til historiske rødder ikke har meget kraft i moderne dynamiske samfund. Og selvom universiteter historisk nok altid har kæmpet for selvstændighed overfor kirke og stat, er fremskridt i forskningsfrihed på universiteter jo et moderne fænomen. Fra Reformationen og frem til reformerne o. år 1800 foregik videnskabelige nybrud primært uden for universiteterne. År 1600 blev Giordano Bruno brændt på bålet for at sige, at jorden ikke er

universets centrum, og år 1616 fik Galilei livsvarig husarrest og taleforbud for at sige, at jorden bevægede sig (Andersen, 2013). Dertil kommer, at Humboldtsk *undervisningsfrihed* ikke eksisterer på universiteter i dag. At idealet er under stærkt pres, begrundes selvfølgelig ikke at opgive det. Det afholder heller ikke en moderne filosof som Dworkin fra alligevel at formulere et ideal, som er stærkt beslægtet med Humboldt-modellens dannelsesideal: akademisk frihed »repræsenterer, forstærker og beskytter idealer om etisk individualisme«, intellektuel uafhængighed og antifundamentalisme (Dworkin, 1996: 190. En diskussion: Nybom, 2003).

Den anden strategi, fra Merton o.a., har været mindre synlig i den danske debat, men udgør hovedbegrundelsen andre steder, fx i den norske betænkning (NOU, 2006). Den indskriver sig i teoritraditionen om differentiering af funktioner og værdiorienteringer som kendetegn på modernitet. Historiske milepæle ud fra denne synsvinkel var etableringen af de nye fyrsteligt privilegerede videnskabelige selskaber fra 1600-tallet (jf. ovf.). Denne begrundelsesstrategi lægger i udgangspunktet vægt på erkendelsesvækst for erkendelsens egen skyld, og ræsonnerer, at det bedst kan ske under et relativt autonomt anerkendelsesstyret regime, med størst mulig frihed under respekt for et sæt fælles normer, jf. Mertons (1968b) CUDOS-normer (også Cole, 1992). I praksis er disse normer indkodet i mange regler og videnskabsetiske kodekser.

Synsvinklen er baseret på et kumulativt kritisk-rationalistisk erkendelsesideal og den unilineære forståelse af moderne videnskab. Videnskabens anerkendelsesregime tænkes relativt uafhængigt af resultaternes praktiske relevans. Modellen omfatter indirekte også uddannelse, for så vidt som rekruttering af nye forskere med passende kvalifikationer er en funktionel nødvendighed for fortsat erkendelsesvækst. Derfor må forskerne også have kontrol over uddannelse af nye forskere, eller

i hvert fald have væsentlig indflydelse på uddannelsen.

Ud fra gængs organisationsteori vil det mest funktionelle være en organisationsform med stor autonomi til forskningspersonalet, da ledelsen som regel ved mindre om arbejdsopgaverne og deres mulige løsninger end forskerne (Donaldson, 2001; Whitley, 2000). De afgørende ledelsesopgaver bliver at sørge for rekruttering af de bedst kvalificerede, sikring af rammer og ressourcer og dernæst fastholdelse og motivation, så forskerne kontinuerligt kan vedligeholde og udvikle sine kvalifikationer.

Den tredje strategi, den oplysningsbaserede fra Kant, Popper, Habermas mfl., er mest eksplicit udfoldet af sidstnævnte (især Habermas, 1987). Også her henvises til en uddifferentiering af forskellige, relativt autonome funktionssystemer som en egenskab ved moderne samfund. Synspunktet er, at moderne videnskab udgør et rum, der rendyrker moderne værdier om fornuftig argumenterende samtale, myndighed og frigørelse. Det skal ske gennem en aldrig afsluttet, gyldighedsorienteret kritisk og argumenterende samtale, der kun er forpligtet overfor argumenters saglige vægt (Habermas, 1998). Det frigør potentialer på det personlige plan ved at nedbryde blokerende myter og fordomme, og det fremmer kultur og institutioner, der tillader og respekterer dette ideal. Det både forudsætter og understøtter demokratiske, pluralistiske politiske institutioner.

Denne strategi lægger i højere grad op til åbne grænseflader. Det gælder i forhold til det civile samfund, såvel som til politik og økonomi. Det er nødvendigt under hensyn til forskningens bredere oplysningsorienterede funktioner, der rækker fra almenrettet oplysning (f.eks. gymnasieundervisning og anden almen undervisning) til ekspertfunktioner overfor offentlighed og politikere, erhvervsrettet udviklingsorienteret forskning,

professionel rådgivning osv. Den er også kendetegnet ved at inkludere andet end universiteter og forskningsinstitutioner i snæver traditionel forstand. Frigørelse og myndighed kræver andre offentlige rum med tilsvarende frie rammer for refleksion og erkendelses-skabende argumenterende samtale, typisk indenfor undervisning og kulturliv, medier, tænketanke, ekspertkulturer mv. Åbningen mod kontekstspecifikke grænseflader og en mangfoldighed af offentligheder søger dermed at indarbejde de krav, der er opstået, ved at »the context speaks back«.

Disse tre begrundelsesstrategier udelukker ikke hverandre, men de er heller ikke sammenfaldende. Som begrundelse for forskningsfrihed peger de alle på ideelle grundværdier, som kun – eller bedst – kan nås, hvis der er forskningsfrihed: personlig og kulturel dannelse, ny rationelt efterprøvet erkendelse, frigørelse, fornuft og myndighed. Tydeligst slægtskab er der mellem Merton- og Habermas-modellerne. Merton skrev om CUDOS-normerne i en artikel fra 1942 med titlen »Science and the social order«³ under indtryk af 2. Verdenskrig og truslerne mod åbne demokratier, og med en klart politisk-normativ vinkling. Der er ingen tvivl om, at han så en sammenhæng mellem videnskab, CUDOS-normer og en normativ orden for åbne demokratiske samfund, selvom han ikke har forfulgt det spor senere. Det er let at koble Mertons normer om universalisme og organiseret skepticisme til Poppers kritiske rationalisme (Popper 1973), hans ideer om åbne samfund med institutioner, der kollektivt kan lære af fejltagelser gennem forsøg på falsifikation af dristige hypoteser. Slægtskabet med Habermas' principper for diskursiv efterprøvning, argumenterende samtale, det bedre »arguments ejendommelige tvangsløse tvang« og retten til at sige nej er også ret indlysende. Merton-modellen må dog nok give køb på normen om disinterrestedness og acceptere, at den rene praksisafsondrede og kontekst-

frie grundvidenskab højst er en variant blandt flere af videnskabelige organisationsmåder.

Lidt vanskeligere er det nok at flette Humboldt-modellen i sin oprindelige skikkelse sammen med de to øvrige. Det skyldes ikke blot, at den i dag fremtræder mange grader mere utopisk, men også at den er mere elitær, både i synet på lærdom, universiteter og dannelsesfunktionen i samfundsmæssig og kulturel forstand (et »mandarinuniversitet«). Dog skulle der ikke være noget til hinder for at demokratisere hans dannelsesideal og bringe det uden for universitetets mure, og to elementer bør i hvert fald fastholdes ud fra Popper/ Habermas-perspektiv: selve idealet om den personlighedsudviklende rolle som al kritisk videnssøgning har, og det encyklopædiske kundskabsideal, hvor urealistisk det end kan forekomme.

Hvilke politikker og strategier findes på forskellige niveauer for at værne om forskningsfriheden?

Vi har med udgangspunkt i de internationale erklæringer og udredninger undersøgt, hvorledes forskningsfrihed er beskrevet i autoritative tekster fra danske myndigheder, herunder universiteter. Vi kan starte med at konstatere, at det ikke har været muligt at finde en grundigere udredning, knap nok en definition, af forskningsfrihed i et officielt dansk dokument, dvs. et dokument, som en offentlig myndighed står bag.⁴ Her tænker jeg på lovtekster, bemærkninger og forarbejder til love, betænkninger, udredninger mv. Man kunne forestille sig, at man så i det mindste henviste til internationale erklæringer og udredninger. Det finder man heller ikke.

Forskningsfrihed er nævnt i to lovtekster. I den nugældende universitetslov nævnes forskningsfrihed i § 2, stk. 2:

»Stk. 2. Universitetet har forskningsfrihed. Universitetet skal værne om universitetets og den enkeltes forskningsfrihed og om videnskabsetikken«

og § 14, stk. 6:

»Stk. 6. Rektor kan pålægge medarbejdere at løse bestemte opgaver. Det videnskabelige personale har forskningsfrihed og forsker frit inden for universitetets forskningsstrategiske rammer i den tid, hvor de ikke er pålagt andre opgaver. Universitetets forskningsstrategiske rammer dækker hele universitetets profil. Det videnskabelige personale må ikke over længere tid pålægges opgaver i hele deres arbejdstid, således at de reelt fratages deres forskningsfrihed.«

Den anden lovtekst er lov om Institut for Menneskerettigheder (§ 2, stk. 5).

Ingen af stederne er der en nærmere definition af forskningsfrihed, heller ikke nogen angivelse af, hvor megen tid, der skal være til rådighed for at forskningsfrihed findes. I bemærkningerne er der kun en enkelt sætning:

Den enkelte forsker har forskningsfrihed inden for sit faglige ansættelsesområde med de forpligtelser, der følger af et ansættelsesforhold. Den enkelte forsker har således frihed til at vælge metode, fremgangsmåde og emne inden for universitetets forskningsstrategiske rammer, som fastlagt i udviklingskontrakten.

Man bemærker, at publiceringsfrihed ikke er nævnt, og at friheden til at vælge emne er begrænset af ansættelsesområde og »universitetets forskningsstrategiske rammer«. Især sidstnævnte har været omdiskuteret og et konfliktområde i konkrete tilfælde.

Siden den første styrelseslov i 1970, der demokratiserede universiteternes styreform, har der været gennemført en række større og mindre reformer, mest gennemgribende den fra 2003, der afskaffede det demokratiske styre og indførte en såkaldt »enstrengt« topstyret model (historiske oversigter: Bredsdorff, 2008; Henrichsen, 2007). I ingen af disse tilfælde blev der i forarbejder foretaget grundige overvejelser over begrebet forskningsfrihed. I 2000 nedsatte forskningsminister Birthe Weis en forskningskommission til

at vurdere hele det danske forskningssystem (altså ikke kun universiteter) og fremkomme med forslag til, hvordan det kunne møde fremtidens udfordringer.⁵ Resultatet kom i en tobinds betænkning året efter (Forskningskommissionen, 2001). Det var oplægget til »den største reform siden Reformationen« (daværende videnskabsminister Helge Sanders ord). Der er absolut ingen steder i de korte afsnit om ledelsesstruktur overvejelser over, hvad den betyder for forskningsfrihed. Ordet nævnes ikke.

Men ret skal være ret. Søger man grundigt nok, finder man. Glosen optræder nemlig i et bilag om fordeling af basismidler. Man dvæler her lidt ved, at universiteterne historisk hidtil har haft basismidler. Hvorfor nu det? Jo, basismidler gavner forskningsfriheden på flere måder (Forskningskommissionen, 2001 bd. 2: 126). Jeg skal undlade at kommentere selve formuleringerne, men de peger dog på, at man forudsætter at forskningsfrihed er værdifuldt, siden det kan begrunde at universiteterne skal have basismidler.

Så vidt lovteksterne og deres grundlag. Hvad med andre myndigheder? Her er det nærliggende at søge hos Det Frie Forskningsråd. DFF har været under pres gennem mange år, og nedlæggelse har flere gange været foreslået. Under indtryk af disse vinde ville det være nærliggende, hvis man havde et dokument, der beskrev, hvad forskningsfrihed er, og over for politikere og omverden gav begrundelser for, hvorfor forskningsfrihed er et gode. Det har man ikke (mail fra kontorchef Grete Kladdakis, 3. sept. 2015).

Hvad med universiteterne selv? De er jo efter § 2 i loven forpligtet til at værne om forskningsfriheden, og derfor kunne man forestille sig, at universitetsledelserne havde gjort sig overvejelser over, hvad begrebet dækker over, for derefter at forklare, hvad man vil gøre for at leve op til lovens krav. Vi har spurgt rektoraterne:

1. Har man på institutionen et dokument med en fælles definition af, hvad forskningsfrihed omfatter (jf. universitetslovens § 2, stk. 2, og § 14, stk. 6)?

Ingen af universiteterne har sådan et dokument. De formuleringer, man henviste til fra vedtægter mv., var blot gentagelser fra universitetsloven.

Hvad så med autoritative kodekser mv. for god videnskabelig praksis? Flere internationale kodekser, f.eks. *The European Code of Conduct for Research Integrity* har ret fyldig omtalte af begrebet. Forskningsfrihed er en del af god videnskabelig praksis. Et af de nyeste dokumenter fra en dansk myndighed skal fremhæves for trods alt at nævne forskningsfrihed. Det er *Dansk kodeks for integritet i forskning* udgivet 2014 af Styrelsen for Forskning og Innovation.⁶ Kodekset handler i langt overvejende grad om, hvad man som forsker og forskningsinstitution skal, og hvad man *ikke må*. I forordet fik man dog – på falderebet – følgende to sætninger med:

Samtidig skal vi respektere det grundlæggende princip om forskningsfrihed, som gør det muligt af fremme et miljø, hvor nye synsvinkler og opfattelser (herunder dem, der er kritiske og muligvis kontroversielle) kan præsenteres. Forskningsfrihed omfatter retten til frit at definere forskningsmæssige problemstillinger, vælge og udvikle teorier, indsamle empiriske data og anvende relevante metoder (s. 4).

Man glemte dog at nævne publiceringsfriheden.

Indtil 2013 indeholdt Vedtægter for Praksisudvalget på KU faktisk en mere udfoldet definition af forskningsfrihed, der (ikke tilfældigt) svarede ret nøje til den ovenfor citerede fra den norske betænkning. Om det skal tages som indikator på forskningsfrihedens deroute, skal jeg undlade at tage stilling til, men formuleringen blev slettet ved en revision i 2013 i kølvandet på Penkowa-sagen. (Faktisk er formuleringen til gengæld ordret indsat i

RUC's interne regler; Roskilde Universitets Praksisudvalg 2013).

Så vidt definitioner. Angående strategier stillede vi følgende spørgsmål til rektoraterne:

2. Har institutionen et dokument med en politik der beskriver, hvorledes man vil værne om forskningsfriheden?

I betragtning af, hvad man i øvrigt gør for at udvikle strategier på forskellige områder og niveauer kunne man godt forvente, at man også havde en nedskrevet strategi for at leve op til universitetslovens § 2, stk. 2. Af svarene fremgår, at ingen har et sådant dokument. Glosen forskningsfrihed forekommer i en hel del dokumenter, fx i værdigrundlag, ledelsesinstrukser og delegationsskrivelser mv. men ingen steder med overvejelser over, hvad man konkret skal gøre overfor de tendenser, som kan true forskningsfriheden.

Forskningsfrihed har en lavt rangerende plads i forsknings- og universitetspolitik

Så vidt dokumenter fra Folketing, ministerier, styrelser og universiteter. Det er ingen overdrivelse at sige, at det er meget sparsomt, ja nærmest ikke eksisterende, hvad man kan finde om hvad forskningsfrihed er, hvorfor forskningsfrihed er vigtig, og hvad myndigheder og universiteter skal gøre for at værne om forskningsfriheden.

Man kunne forestille sig, at man så i stedet henviste til internationale erklæringer og udrådninger. Det har jeg ikke fundet eksempler på.

Man må tage det som en indikator på, at forskningsfrihed som værdi og målsætning har haft – og stadig har – en perifer og lavt rangerende plads i forsknings- og universitetspolitik. Det på trods af de store forandringer, der er foregået. Det er et resultat, som bekræftes af andre indikatorer fra vor undersøgelse, og det harmonerer også med resulta-

ter fra Terence Karrans (2009) komparative studium af 23 EU-stater. Han undersøgte tilstanden for forskningsfrihed ud fra fem kriterier, hentet fra UNESCO 1997-erklæringen. Samlet var Danmark i bunden i en gruppe på tre sammen med Holland og UK, der lå lavt på tre eller fire ud af de fem.

Noter

1. Grundlag for artiklen er projektet: »Forskningsfrihed. En hvidbog«. Projektet er støttet af DM, Djøf, Udvalget Vedrørende Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA) og Sociologisk Institut, Københavns Universitet. Det udføres af Heine Andersen (prof. emeritus) og Mette Jensen (tidl. seniorforsker, AU) samt studentermedarbejdere Nadja Brøndsted Sørensen (fratrådt) og Marie Leth-Espensen, med støtte fra følgegrupper. Artiklen er en omarbejdet version af paper fremlagt på Dansk Sociologkongres, Aalborg januar 2016. Jeg takker deltagere i sessionen *Videnskabssociologi og teknologistudier* for gode kommentarer.
2. Se endvidere: Barendt (2010), Karran (2009), Menand (1996), Moodie (1996) og Williams (2016). Ekstensiv litteraturoversigt: Karran (u.å.).
3. Senere publiceret med titlen: »Science and Democratic Social Structure« (Merton, 1968b).
4. Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab, Forskningspolitisk Udvalg, udsendte i 2007 i forbindelse med årsmødet en Hvidbog om forskningsfrihed. Desuden findes en redegørelse fra *Udvalget til beskyttelse af videnskabelige arbejder* på netsiden *Forskerportalen*: <http://forskerportalen.dk/?p=32>.
5. Kommissionens medlemmer var: Ninna Würtzen (formand), Lauritz Holm-Nielsen (næstformand), Torsten Freltoft, Ellen Hauge, Kirsten Hvenegård-Lassen, Arne Jensen, Aase Lindahl, Lars Mathiassen, Hans Siggaard-Jensen, Birthe Skands, Nina Smith, Henrik Tvarnø.
6. »Udgivet af«: For ikke at blive forvekslet med en *ministeriel* bekendtgørelse om god forskningspraksis pointerer man i forordet, at kodekset er udarbejdet af en arbejdsgruppe, at indholdet står for dennes regning, og at det har ikke juridisk bindende karakter, før det indarbejdes i institutionernes egne regler. Gruppen havde dog direktøren for Styrelsen for forskning og innovation som formand.

Litteratur

- American Association of University Professors (1970), *1940 Statement of Principles on Academic Freedom and Tenure with 1970 Interpretive Comments*, www.aaup.org/report/1940-statement-principles-academic-freedom-and-tenure (besøgt 9. august 2016).
- Andersen, Heine (2011), »Samfundsvidenskaber i ressourcekonkurrence«, *Økonomi og Politik*, 84(4): 69-84.
- Andersen, Heine (2013), »Samfundsvidenskaber: politiske holdninger og ytringsfrihed«, *Dansk Sociologi*, 24(2): 127-46.
- Anderson, Benedict (2001), *Forestillede fællesskaber*, København: Samfundslitteratur.
- Barendt, Eric (2010), *Academic Freedom and the Law. A Comparative Study*, Oxford: Hart.
- Berlin, Isaiah (1969), »Two Concepts of Liberty« i I. Berlin: *Four Essays*, Oxford: Clarendon Press.
- Bourdieu, P. (1988), *Homo Academicus*, Cambridge: Polity Press.
- Bredsdorff, N. (2008), *Universiteternes styrelse, ledelsens styrkelse og forskningens frihed: Essays om Universitetspolitikken og universitetslovenes historie*, Skriftserie (51), Roskilde: Roskilde Universitetsbibliotek.
- Cole, S. (1992), *Making Science. Between Nature and Society*, Cambridge Mass.: Harvard University Press.
- Crane, D. (1972), *Invisible Colleges. Diffusion of Knowledge in Scientific Communities*, Chicago: University of Chicago Press.
- Den Danske kodeks for integritet i forskning* (2014), København: Uddannelses- og Forskningsministeriet.
- Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (besøgt 5. aug. 2016.)
- Donaldson, Lex (2001), *The Contingency Theory of Organization*, London: Sage.
- Dworkin, R.M. (1996), »Does Academic Freedom have Philosophical Presuppositions?« i L. Menand, red, *The Future of Academic Freedom*, Chicago: University of Chicago Press.
- Europarådet (2006), *Academic Freedom and University Autonomy*, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=11479&lang=en> (besøgt: 5. aug. 2016).
- European Science Foundation (2011), *The European Code of Conduct for Research Integrity*, <http://>

- www.esf.org/fileadmin/Public_documents/Publications/Code_Conduct_ResearchIntegrity.pdf (besøgt: 5. aug. 2016).
- European Universities Association (1988), *Magna Charta Universitatum*, Bologna: EUA, <http://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta/english> (besøgt 9. aug. 2016).
- Forskningsskmissionens Betænkning, bd. 1 & 2 (2001), Betænkning nr. 1406, København.
- Freedom House (2016), *Methodology: Freedom in the world 2016*, <https://www.freedomhouse.org/report/freedom-world-2016/methodology> (besøgt: 4. aug. 2016).
- Gibbons, Michael, Camille Limoges, Helga Nowotny, Simon Schwartzman, Peter Scott og Martin Trow (1994), *The New Production of Knowledge*, London: Sage.
- Habermas, J. (1981), *Theorie des kommunikativen Handelns*, Bd. 1, Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- Habermas, J. (1987), »Die Idee der Universität – Lernprozesse« i J. Habermas, *Eine Art Schadensabwicklung. Kleine Politische Schriften VI*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp Verlag.
- Habermas, J. (1998), *Diskursetik*, København: Det lille Forlag.
- Henrichsen, Carsten (2007), »Grænser og vilkår for forskningsfriheden – en 'tour de force' i 30 års universitetsreformer«, *Futuriblerne*, 35(1-2): 28-40.
- Karran, T. (2007), »Academic freedom in Europe: A preliminary comparative analysis«, *Higher Education Policy*, 20(3): 289-313.
- Karran, T. (2009), »Academic freedom: in justification of a universal ideal«, *Studies in Higher Education*, 34(3): 263-83.
- Karran, T.U.å.: *Academic freedom: a research bibliography*, <http://eprints.lincoln.ac.uk/1763/2/AcademicFreedomResearchBibliography.pdf>.
- Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab (2007), *Forsknings- og yringsfriheden på universiteterne* (Forskningsspolitisk årsmøde 2007), København.
- Kronick, D.A. (1976), *A History of Scientific and Technical Periodicals: The Origins and Development of the Scientific and Technological Press, 1665-1790*, Metuchen: Scarecrow Press.
- Menand, L. (ed.) (1996), *The Future of Academic Freedom*, Chicago: Chicago University Press.
- Merton, Robert K. (1957), »Priorities in Scientific Discovery: A Chapter in the Sociology of Science«, *American Sociological Review*, 22(6): 635-59.
- Merton, R.K. (1968a), »The Matthew Effect in Science«, *Science*, 159(3810): 56-63.
- Merton, R.K. (1968b), »Science and Democratic Social Structure« i R. Merton, *Social Theory and Social Structure*, New York: Free Press.
- Moodie, G. (1996), »On Justifying the Different Claims to Academic Freedom«, *Minerva*, 34(2): 129-50.
- NOU (2006), *Akademisk frihet Individuelle rettigheter og institusjonelle styringsbehov*, Norges offentlige utredninger, Avgitt til Kunnskapsdepartementet 2. oktober, Oslo.
- Nowotny, H., P. Scott og M. Gibbons (2001), *Re-Thinking Science. Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty*, Cambridge: Polity Press.
- Nybom, T. (2003), »The Humboldt legacy: Reflections on the past, present, and future of the European university«, *Higher Education Policy*, 16(2): 141-59.
- Roskilde Universitets Praksisudvalg (2013), *Roskilde Universitets regler om god videnskabelig praksis*, Roskilde Universitetscenter.
- Royal Society of London, <http://royalsociety.org/about-us/> (besøgt 5. august 2016).
- SOU (2015:92), *Utvecklad ledning av universitet och högskolor*, <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2015/11/utvecklad-ledning-av-universitet-och-hogskolor/> (besøgt 9. aug. 2016).
- Standler, R.B. (2000), *Academic freedom in the USA*, <http://rbs2.com/afree.htm> (besøgt 9. aug. 2016).
- Udvalget til beskyttelse af videnskabelige arbejder. *Forskningsfrihed*, <http://forskerportalen.dk/?p=32> (besøgt august 2016).
- UNESCO (1997), *Recommendation concerning the Status of Higher-Education Teaching Personnel*, http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13144&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (besøgt 9. aug. 2016).
- Von Humboldt, W. (1970), »On the spirit and organisational framework of intellectual institutions in Berlin«, *Minerva*, 8(2): 242-50.
- Vrielink, J.V., P. Lemmensa, S. Parmentiera og the LERU Working Group on Human Rights (2011), »Academic Freedom as a Fundamental Right«, *Procedia. Social and Behavioral Sciences*, 13: 117-41.
- Weber, M. (2003), *Udvalgte tekster*, bd. 2, København: Hans Reitzels Forlag.
- Whitley, R. (2000), *The Intellectual and Social Organization of the Sciences*, Oxford: Oxford University Press.